

Százéves

a szegedi sajtó

A Szegedi Híradó, az első állandó jellegű napilap 1859 »vasárnap, tavaszévi 1-én«, azaz május elsején jelent meg, Kempen Győző szerkesztésében, Burger Zsigmond könyvkereskedő kiadásában, négy oldalon. A lapot Szegeden »házhozhordással« évi 6 forinttal lehetett előfizetni. Egyes száma 8 újkrajcár volt. Nyomta Burger Zsigmond könyvnyomdája.

Bizony sok bajjal küszködtek itt akkori őseink. A vezércikk mindjárt arról panaszkodik, hogy nincs iparunk és kereskedelmünk nagyban, és irodalmunk, ipariskolánk, gazdasági egyesületünk, egyetemeink, mintagazdaságaink, ipari vásároink.

Már az első oldal azt sugározza, hogy e lap a kereskedők, iparosok és gazdák érdekét kívánja szolgálni. Ez nem is csodálatos, hiszen az akkori Szeged társadalma, melynek szava volt a város életében, e három rétegből tevődött össze. Osztályérdekeiket szolgálta a földművelés korszerűsítése, a gyümölcsfeldolgozás, öntözés, gazdasági propagálása. Persze ezek megvalósítása újabb munkát jelentett az amúgy is túlterhelt családok számára.

Kemény Nándor első cikket olvashatjuk e számban, »Szegedi tárogató« címmel. Tréfásan kesereg a városi állapotokon: a szennyödrökön, gyűjtőgátokon, a mikrokozmoszok nagyságú »szarvasokon«.

Jóízűnek tűnik az akkori újságírók stílusa.

A színházról is kapunk tudósítást: »Rendes színészek nincsenek. Nyárelő kezdéssel várjuk őket«.

A lap még anekdotákat is közölt.

Íme az első állandó napilap rövid keresztmetszete. A lap egyébként jó ideig nem jelent meg, hanem általában 4-5 naponként.

A Szegedi Híradó 1925-ben szűnt meg, közben 1917-től 1920-ig szünetelt. Nevesebb szerkesztői voltak: Kempen Győző, Szabó Mihály, Szabadi János. A Szegedi Híradó mindig megtartotta az első vezércikk adta célkitűzéseit. A kapitalizmus lapjának indult és az is maradt. 1867-ig nem volt versenytársa, akkor indult a Szegedi Néplap, de ez is csak két évig élt. Majd jött

a Tavaszvidéki Újság — ez is két évig élt —, majd egy-éves »egyeduralom« után a három évig élő Szegedi Lapok.

Nagy ellenfele, a Szegedi Napló 1878-ban jelent meg először, itt dolgozott Móra, a lap későbbi főszerkesztője.

Ma is élő napilapunk, a Délmagyarország 1910-ben indult, Róna Lajos szerkesztésében. A Délmagyarország lapcím először a Móra Ferenc által szerkesztett »honismertető« folyóiraton tünt fel, s ilyen formában 1905-1912-ig élt.

A szegedi állandó újság ma száz éves. Üttörő munkát végzett, hiszen olvasáshoz szoktatta az embereket, serkentette a kisiparosokat, földmunkásokat, majd később az ipari munkásokat.

Szegeden egyébként napjainkig több mint hatvan politikai napilap jelent meg. Ezekből három vált jelentőssé: a Szegedi Híradó, a Szegedi Napló és a mindégjelölő Délmagyarország.

Vincze András

A május elsejei műsor

(Folytatás az 1. oldalról.)

amelyen valamennyien részt vesznek a felvonuló dolgozók.

A nagygyűlés után gazdag kulturális és sportprogram várja a dolgozókat, s kezdődik a vidám majális.

A délutáni szórakozás során egyszerre több helyen rendeznek vidám műsort, mégpedig az újszegedi szabadtéri színpadon és a játszótéri színpadon, gyermekek számára pedig az újszegedi víztorny mellett. A fél 3 órakor kezdődő művészeti programban fellép a népszerű Dankó Pista-zenekar, továbbá az Újszegedi Kender-Lenszöví Vállalat, a Jutá-árugyár és a Szegedi Textil-művek táncsoportja. A műsorban helyet kap

több érdekes torna- és sportbemutató, melyen részt vesz a magyar válogatott tornászkeret.

Délután 2 órától tréfas játékokat rendeznek a liget játszótérén és a sportegyesületek itt is közreműködnek a különféle sportágak bemutatásával. Három órakor a városi bábszínház, a víztorny mellett

a »Hófehérke és a hét törpe« című bábjátékkal szórakoztatja a gyermekeket.

A Szegedi Nemzeti Színház vidám május elsejei műsora délután 6 órakor kezdődik a szabadtéri színpadon.

Fellépnek: Árkos Judit, Domján Edit, Iván Margit, Miklós Klára, Markovics Vera, Iván József, Kormos Lajos, Mezey Károly, Roxin Demeter, Sebestyén Sándor, Szabady István, Székelyhídi György és Varga Róbert. A változatos műsor énekszámközből, jelenetekből, táncszámokból és versekből áll.

A kora délutáni órákban érdekes esemény ígérkezik. Értesüléseink szerint

Szegedre érkezik a két világháború csehszlovák mérnök, Hanzelka és Zikmund,

s innen indulnak tovább Jugoszlávián át ázsiai útjukra.

A napi szórakozás egyik igen hangulatos részének ígérkezik — amennyiben az időjárás megengedi — a Széchenyi téren este 8 órakor sorra kerülő utcabál, a KISZ városi bizottságának rendezésében.

A magyar színházi élet reprezentánsai lépnek fel a Szegedi Szabadtéri Játékok programjában

Szép számmal szerepelnek szegedi színészek és énekesek is

A Szegedi Szabadtéri Játékokkal kapcsolatos széleskörű technikai és művészeti előkészületek manapság már napról napra szolgáltatják az új híreket, értesítéseket. Az építkezési munkálatok szemmel láthatóan haladnak s ezzel egyidőben folyik a művészeti produkcióval kapcsolatos szervezés is. Az eddigi tárgyalások eredményeként ma már többé-kevésbé kialakultnak tekinthető az 1959. évi játékok művészeti gárdája is. A rendezők, karmesterek, díszlettervezők, továbbá a színészek és énekesek felkészülésénél az volt a rendező testület elve, hogy a magyar színházi élet reprezentánsai lépjenek fel Szegeden július 25. és augusztus 16. között, a Szegedi Nemzeti Színház legjobb művészeti erőinek kiegészítésével.

A produkciók szereposztása még nem tekinthető teljesen véglegesnek, de Erkel operáját, a Hunyadi Lászlót az elképzelések szerint Simándy József, Takács Pál, Gyurkovics Mária és Fodor József, az Állami Operaház tagjainak vendégszereplésével kívánják bemutatni. A szegedi énekesek közül Szabó Miklós, Ivánka Irén, Horváth József és Sebestyén Sándor kap szerepet az operában. Rendezőnek a Kossuth-díjas Nádasdy Kálmánt kérték fel az Állami Operaházról, s a Hungaricus; Liszt: Les prédikátort Varga Mátyás, a Budapesti Nemzeti Színház Kossuth-díjas tervezője alkotja meg. A karmesteri feladatot Vaszy Viktor látja el. Egyik legnépszerűbb bemutatója lesz a nagy nyári kulturális programnak Kacsóh daljátéka, a János vitéz. Rendezésre Szinetár Miklóst a Fővárosi Operett-színház tagját kérték fel, díszletezésre pedig Fülöp Zoltánt, az Állami Operaház díszlettervezőjét. A karmester ezen az előadáson is szegedi lesz: a tehetséges, fiatal Szalatsy István. A cím-

s szerepre Sárdy János jött szobá; Bagó szerepét Melis Györgynek szánják. Házy Erzsébet, mint a francia királylány, Rajz János, mint a francia király és Gobbi Hilda, mint a boszorkány lép majd fel. Szabady István, a Szegedi Nemzeti Színház tagját a strázsames-ter szerepére jelölték. Egyelőre még nem született határozott döntés Iluska szerepét illetően, mert a szoba került művésznőnk másirányú lekööttsége akadályt gördített a végleges elhatározás elé.

Kós Károly Budai Nagy Antal című történelmi játékának címszerepére Besse-lyei Ferencet jelölték, a többi szerepek ügyében folynak a megbeszélések. A rendezés feladata Marton Endrén, a Budapesti Nemzeti Színház tagjára jutott, s a díszletezést ez esetben ugyan-csak Varga Mátyás tervezi.

Mint ismeretes, egy alkalommal a Magyar Állami Népi Együttes szerepelt reprezentatív, új műsorral, több estén játszik Szegeden a világhírű moszkvai Sztyanyiszlavszkij balettegyüttes, és két nagyszabású hangversenyt is rendeznek. A Magyar Állami Hangversenyzenekar ad hangversenyt Ferencsik János vezetésével. Tervezett műsora a következő: Bartók: Cantata profana; Kodály: Psalmus Hungaricus; Liszt: Les prédikátort Varga Mátyás, a Budapesti Nemzeti Színház Kossuth-díjas tervezője alkotja meg. A karmesteri feladatot Vaszy Viktor látja el. Egyik legnépszerűbb bemutatója lesz a nagy nyári kulturális programnak Kacsóh daljátéka, a János vitéz. Rendezésre Szinetár Miklóst a Fővárosi Operett-színház tagját kérték fel, díszletezésre pedig Fülöp Zoltánt, az Állami Operaház díszlettervezőjét. A karmester ezen az előadáson is szegedi lesz: a tehetséges, fiatal Szalatsy István. A cím-

A művészeti feladatok végleges kiosztása a napokban megtörténik, s így a felkészülés művészeti síkon is eljut a gyakorlathoz.

ÜNNEP

1890. Párizs.

Égbe röppent egy hír.

Egy hír visszhangzott földrészekben s az óceánon át:

A dolgozók ünnepe legyen május 1.

Egy hír visszhangzott, s beleremegtek a hízott paloták

köpiellérei.

Ünnep legyen!

Ezzel egy láthatatlan oltár épült.

Oltár, amelyen nem képzelt istenek misztikummal körülvevett

szobrai állanak, hanem egyetlen szentség: a MUNKA.

És felpattantak a bőjtől kalyibák lefolyt világának zárai.

Sápadt arcú névtelenek árasztották el a tereket s fedetlen

fővel énekeltek.

Valami új, sosem hallott dallam — egy még meg-nem-írt

hatalmas szimfónia alaptétele éregetett torkuk kürtjein.

Sápadt arcú senkik jöttek, hogy áldozzanak az új oltár előtt.

Nem aranyat, tömjént, mirhát hozván, de a szívüket.

A megtíport, fényes, nagy szívet, mely pirosabb a rétek pipacsánál,

— amilyen csak nekik lehetett.

És ünnep! Azóta ünnep!

Hiába jöttek vad diktátorok: Hitler, s a többi szurok-lelkű

sakál.

Hiába hivalkodtak lengő csendőrtollak.

Hiába vágat fénylő kardlapok.

ÜNNEP, mert ők akarták s vérükkel szentelték azza.

ÜNNEP, mert mi is akarjuk.

ÜNNEP, mert milliók akarják.

1959. Párizs.

Égbe röppent egy hír.

Egy hír visszhangzik földrészekben, s az óceánon át:

»A hatalom kiadta a parancsot

Ne legyen ünnep május elsején.«

PARÓCZAI GERGELY

Lajos bácsi

Korán ébredtünk, ingerülten, idegesen. Egyőnk sem beszélt. Az éjjeli drámák színtere annyira megmaradt bennünk, hogy hiába menekültünk az élet prózái dolgaihoz, vissza-visszavergődöttünk a Szondy utcához, meg a Nyugati-pályaudvar végéhez. Amennyire a sötétszürke éjszakában kivettük az áldozatok arcát, — fiatal, életerős embereket gyanítottunk. Féltalpra fordultunk, puffadt hőfelhőkre üvegesedett szemmel, arcra bukva: öten, a Szondy utca meg a Bajza utca sarkán, a januári jagyos hóban. A Nyugati rendezőjénél: hárman, egymás mellett. A mellükről levett tábla zöld mászmánya igazolta éjjeli feltételeinket: »Igy járnak a katonaszökevények — halál rájuk«.

Nyolc ember, hiába várják őket: anya, testvér, feleség, gyermek. Megborzongtunk. Olyan csöndesnek találtuk a környéket, mint valami elhagyott használaton kívüli sötét, ódon temető, amely már nem fogadja be a halottakat. Képeletemben évezredes piramisok sikátorai között máskáltnam, elvadult helyen, melyben egy klasszikus kultúrúra emlékeztető építkezés és barbár hordák pusztítása együttesen jelentkezik.

Alig szedtük rendbe magunkat, amikor szokás szerint megjelent Lajos bácsi: a házmester. Kedélyes arcvonásait, élénk, barna szemét tört fáradság kinozta, lila foltok, duzzadások mutatták, hogy nem volt sima ez az éjjel. De modora, viselkedése nem változott, és irányunkban tanúsított magatartásában sem találtunk különbséget.

— Már harmincnyegen vagytok — kezdte mondakáját —, harmincnégy élet. Milyen jó ez!

Ilyenkor önkéntelenül végignéztünk egymáson, pedig az egyhónapos ismeretségből körülbelül mindannyian tudtuk, hogy halálraítéltek vagyunk. Szökött katonák, gettóból menekültek, szocialisták, szervezett munkások. A Bajza utcai ikerház külső romjai alatt épen maradt légótalajmi pincéjének nagyobbik felét neveztük ki lakostá-lyunknak. Létezésünkről nem tudott senki, csak Lajos bácsi: a házmester.

— Az éjjeli kijárást hagyjátok el, mert a nációk meg a magyar karszalagos-megújódást hozók most erre fel osztiák a nemzeti megújulást — mondotta Lajos bácsi.

Dermedten álltunk. Tudtuk, hogy valami nagy dolog történhetett Lajos bácsival.

— Osszátok ki a főtt húst. Nehezen emelem a karjaimot — mutatott a nagy, vörös fazékra.

— Balaton — legalábbis ezt a nevet használták —

elismert vezetőnk volt. Képzett, tájékozott ember, aki olyan jártas volt a front-térkép rajzolásában, meg a politikában, hogy én valami univerzális egyetemi tanárnak néztem. Most nem nyúlt a főtt lóhúshoz, csöndesen félrevonta Lajos bácsi a pince penészes, hideg sötétjébe.

Sokáig beszélgettek. Mi valamennyien ott álltunk a gözbőgő fazék körül, de senki nem nyúlt bele. Most a torz, többbeteles szakállal borított arcokból nem a pincelevegő, meg az éhezés sápadtsága virított, hanem a létbizonytalanság hozta félelem.

Megértettük, hogy ez a pince már nem biztonságos. Nappal is, meg éjjel is veszedelmes. A pesti gyűrűbe szorult fasiszta haderőnek, a karszalagos-megújódást puskával hozó, civil magyarjait éjszaka ugyan anyagi természetű elfoglaltság köti le, a gazdagabb, értékesebb kirakatok körül, de emellett maradt idejük megölni az óvatlan, tib-láboló pesti polgárt.

Pedig már nincsen hátra sok idő. A belváros fel-szabadult — szólt meg közlülünk egy, mintha olvasna a fejekben és az érzések keveredő, változékony forgatagá-ban.

Nem válaszolt senki. A pince mélyéből lassú, csoszogó léptekkel közeledett felénk Lajos bácsi, meg Balaton. Meg-álltak a fazéknál és a szokásos hűsösztással kezdődött a nap.

— Mit mond a Kossuth-adó? — kérdeztem Lajos bácsit, hogy szorongással vegyült kíváncsi izgalmatomat leplez-zem.

— Budapest belvárosát megtisztították a szovjet csa-patok a náciaktól és magyar csatlósaitól.

Balaton néhányat közörrült a torkán és a megszokott beszédnél kissé erőteljesebben szólt:

— Az éjjel katonaszökevényeket kerestek Lajos bácsinál. Valaki tud a létezésünkről az ikerház ép felében lakók közül.

— Varga, a németek embere — felelt a mondat szü-netében Lajos bácsi.

Valamennyien megértettünk mindent: Lajos bácsi erőteljén csüngő karjait, véraláfutással, ököllel és pisztoly-aggyal vert arcvonásait. Tehetetlenül álltunk, az első ijed-tségben nem találtunk kiutat.

— Mi lesz velünk, istenem, most pusztulunk el! — ordított fel egy hosszú ember, reszketeg-eszelős hangon.

— Csönd legyen! — hangzott Balaton határozott hangja.

— Lajos bácsi ma tíz óráig kapott haladékot. Ha nem vall...

A kiöregedett Láng gyári munkás megállította Bala-ton.

— En ember voltam mindig. Bármilyen lesz a sorsom, voltak.

soha nem árukkak el titeket. Felőlem nyugodtak lehettek. Idehoztalak benneteket... A fiam emlékére... bosszút állok a németen ahogyan tudok... Megölték az egyellen fiamat... a fiamat.

Homloka szögletén kidagadtak az erek. A lila foltok elsötétültek arcán, az ütés dudorai vérvörösré változtak. Úgy állt előttünk, hajlott hátával, fehér hajával, mint aki-ben nem lehet kételkedni.

— Nem jó ez — fordult feléje Balaton. — Ne adj meg nekik, hogy a fia után magát is. Miattunk... a mi életünket halálával váltja meg?

Mindannyian Balatonra figyeltünk. Ez az alacsony termetű, kopaszodó, drappruhás, nyugodt ember most olyan volt, mint egy magabiztos hadvezér. Csöndes han-gon intézkedett:

— Vargát, a besúgót ide szállítjuk. Kik vállalkoznak velem?

Nyolcan-kilencen jelentkeztek.

— Négyen. Én kihívom a kapuhoz. Onnét lehozzuk ide.

Alig telt el félóra, egy nyeszlett, morózus, csupanyak ember állt köztünk bő sötétszürke ruhában, sápadtan. Bártortalan hangon ismételte megdöbbenését kifejező mon-datát:

— De kérem, ez kannibalizmus, emberrablás civilizált világban... Önök ezért életükkel fizetnek.

— Fizettünk volna, ha uraságot nem szállított ide.

— A készséget meg mi fogadjuk, megfelelő tiszte-lettel. Két nyilas, két tábori csendőr, s egy náci. Elég ha nyolcan megyünk — rendelkezett Balaton.

A romos pincében feszült várakozás támadt. Kik mennek Balatonra? Öten jelentkeztek. S az idegjesztő csöndben akna visított és a romok tetején robbant. Újra csöndesség... Majd közeli golyószórázaj támadt. Balaton kimászott a romok közé, a szabadba. Utána még négyen. Lent a pincében tanácsalánul, halálágyadatan, életünkköz való gyámoltalan ragaszkodással álltunk. Talán megtud-ták, hogy itt vagyunk, és Balatonékat már kivégezték?

— Kimegyek, megnézem, mi történt? — csendült La-jos bácsi szava.

— En is megyek — álltam mellé.

Elindultunk a romos légtalmi pince vészkijárata felé. Alig tettünk néhány lépést, amikor az ajtóban felharsant Balaton hangja:

— Elatáro! Menjünk föl!... Menjünk föl!

— Megyünk, elváltás — kiáltott Lajos bácsi olyan vidáman, mint egy húszéves fiatal.

Akkor tudtam meg, hogy ők ketten: kommunisták

SIKLÓS JÁNOS